

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De orthographia dictionum e Graecis tractarum

Johannes <Tortellius>

[Venedig], 12. Nov. 1484

[De diphtongis]

[urn:nbn:de:bsz:31-299711](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-299711)

Cuius filius similiter Dionysius in tyrānide successit: uir omni turpitudine repletus: qui tandē teste Cicero
ne li. iiii. quæstionū tusculanagē syraculis pulsus: corinthi pueros docuit: sicq; imperio carere nō potuit: de
quo Ouidius libro. iiii. de ponto ait.

Ille syracusia modo formidatus in urbe.

Vix humi duram reppulit arte famem.

De quo Iustinus li. xix. sui epitomatis tractauit.

Dipelus cum. i. latino & unico. l. scribitur: fuit Sycli frater: & ambo teste Pli. in creta insula geniti medis impe-
rātib; hoc ē prius q̄ Cyrus in persas regnare inciperet Olympiade circiter quinquagesima. ii. eodem Pli.
teste primi omnium marmore sculpendo clauere.

Diphas cum. i. latino sequente. pl. scribitur apud nos dicitur sitis: & ponitur a græcis & latinis p serpente e genere
aspiduz: cuius morfu incredibilis inducit sitis. Vnde Lucan⁹ li. ix. In mediis sitiebāt dipsades undis: de quo
plura habentur in eodem libro.

Diphthongus prima cū. i. latino: sequēs cū. ph. & th. aspiratis scribitur: & ē diphthongus duarū uocalium uim
suā seruantiū in eadē syllaba cōplexio: ut æs: præ: & similes. Nā si iudex aut uolo dicim⁹: cū nec. i. in prima
nec. u. in secunda sonū suū conseruet: diphthongū nō fecim⁹: & cōponit diphthongus ex dis quod nos bis
dicitur: & φθoγγος qui uocalis est sonus: Sunt igitur latinæ eloquētia diphthongi quattuor: quib⁹ nostri au-
ctores in scriptura nostra usi sunt: uidelicet au. æ. eu. œ. præter nōnullas græcas: quas quinq; scripserūt: ut
in præceptis ostendim⁹: ex barbaris uero acceperūt: nōnulli poetizantes ai: ut Rainaldus raimūdu Aimo.
Itē uo: ut Volderie⁹. Itē ui: ut Vilielm⁹ Vido: quib⁹ moderniores. g. præponere consuerūt: ac dicere Guili-
elm⁹ Guido: s; his ommissis solū ad eas: qbus antiq; poetæ linguæ nostræ patroni utuntur: redeūdū duxim⁹. Ex
illis igitur quattuor hæc duæ. au. eu. nullā in scribendo abiguitatem ingerunt: s; litteris suis: ut pferunt: sic
quoq; & scribunt. Sed id sane dubiū nōnunq; efficit: quod diphthong⁹ in illis litteris aliquādo esse uideat
cū diuisæ sint & sepatæ syllabæ: nec ulla mihi ē diphthong⁹: ad quod utiq; disceruendū hæc subiici regula
ualet: Vbiq; a. uel. e. in omnibus ante us finalē reperiunt: fere ubiq; a. & u. uel. e. & u. ab inuicē sūt diui-
sæ: ut Nicola⁹: Archelaus: alucus: cære. excipiunt in latinis dictōib⁹ laus: fraus: heus. in quib⁹ diphthongus
est. In græcis uero dictōnib⁹ nōnunq; mutatōe illoq; in similibus dictōib⁹ diphthongos in fine habemus:
ut Orphe⁹. Virgilius in buccolicis: Orpheus in siluis: inter delphinas orion: Simili modo Tydeus. Et hæc
de au & eu diphthongis dicta sufficiant. Porro de. æ. & œ. diligentius differendū est. Nā cū hæc diphthon-
gi platione discerni nequeat: scribuntur enī & nō nisi sono ipsi⁹: e. pferunt: difficultatē nō paruam quādoq;
cum in scriptura hoc ē quādo scribi diphthong⁹: uel nō scribi debeat: tū etiā in tempore ingerūt: hoc ē an
longæ sint uel breues esse possint. Sed de scriptura primitus psequentes de tēpore in fine tractatu li huius
differem⁹. Omnis igitur. æ. diphthongus aut picipalis est dictōnis syllaba: ut æquor: aut finalis ut musæ: aut
media ut cœuus. De principali uero & media hoc ē diphthongo signari habent: generalis regula dari nō
pōt. At de finali quoq; regula dat. Omnis genitiuus singularis nois in prima declinatiōe: datiuus singula-
ris & noiatiuus: ac uocatiuus pluralis. æ. diphthongo terminant. Quæ sane regula nunq; fallit. & hæc de. æ.
diphthongo at de. œ. hoc quoq; generaliter an notari pōt. Nullaz sane dictōem. œ. diphthongo scriptura
recta aut pbatōne terminari posse. s; supra in medio: aut principio dictōis cōperiri. De qbus ut diximus
cū generalis regula dari nō possit: latinas quasdā dictōes p alphabetū annotabimus: quæ in initio uel medio
suo ordine diphthogant. Nā græcag quoq; dictōnū orthographiā in toto nostro uolumie explicabimus
Nec ex græcis hoc in loco nisi pauucas illas tātūmodo cōtingemus: quæ in frequētiori latinog; usu habent.

Ae diphthongus ante. a. in latinis dictōibus cōperiri nō pōt. In græcis uero reperit: ut æs: quod nomē est p-
priuū fluuii: ut supra uidimus: similiter ante. b. & c. eadē diphthongo non utimur. Nec ante. f. reperitur.
Non etiā ante. h. i. k. & p. nec etiā ante. o. in latinis dictōibus illaz habemus. In græcis uero utimus Aeolus:
& ab eo descendentia. At ante alias litteras comperi ualet: ut per ordinem ostendemus.

Aedes cum. æ. diphthongo scribitur: & ab edo uerbo. quod sine diphthongo est teste Varrone. & Seruio tra-
hitur: eo q̄ in illa sacrificantes edere consueuerint. Nam teste Seruio super secundum georgicorum quæ-
dam sunt nomina quæ in initio diphthongantur: & a uerbo non diphthongato descendunt: ut ædes & æs-
culus: quæ cum. æ. diphthongo scribuntur: & ab edo uerbo: cuius prima breuis est: & sine diphthongo
scribitur: descendunt. Similiter cælatum quod est absconditum cum. æ. diphthongo scribi dicit: & a celo
celas sine diphthongo asserit deriuari. Significat autem ædes in singulari templum: ut Cicero philippica-
rum libro primo: ex eo inquit die quo in ædem Telluris conuocati sumus: in quo templo quantum in me
fuit ieci fundamenta pacis. In quo templo dixit id est in qua æde Telluris: & fere semper cum adiectione p-
fertur: ut in æde Iouis: Mercurii: Mineruæ: in æde Concordiæ: Telluris: Honoris: Virtutis in æde sacra. At
in plurali secundum adiectionem. & priuatam domum significat: & templum: ut ædes meas: ædes Mar-
celli non aliter quam pro domo mea: & domo Marcelli accipere possumus: etiam si egregias aut pul-
chras ædes. aut absolutæ ædes nos dicimus domum tantummodo designare solemus: Vt Virgilius li-
bro georgicorum primo: Mane salutatum totis uocet ædibus undam. Si uero addimus aliquid

- ad religionem spectans: ut si in plurali etiam dicimus: sacras aedes: aut deorum aedes: aut nympharū aedes: templa plura annotamus. Lucretius de Ioue loquens sic ait: Ipse suas aedes disturbat: quod perinde est ac si dixisset: Iouis diuerfas aedes. Horatius uero in tertio carminū: pulchre significauit dicens: Delicta maiorū immeritus lues Romanae donec refeceris aedesq; labentes deorum & foeda uirgo simulacra fumo. Quare dixit Paulus iurifconsultus titulo de ruina incendio & naufragio aedium appellatiōe omnes species aedificii continentur. Sane edo uerbum a quo deducta aedem diximus: sine diphthongo scribi notauimus: siue graecum illud sit: & tunc idem quod comedo significat: siue latinū esse dicatur: & tunc ex e. ppositiōe & dō cōponit: nec comedere sed extra dare siue praebere designat. Vnde libros edere dicim⁹ cū illos publicam⁹.
- A** editui simili modo scribitur: & ab aedibus sacris quas tuentur appellati sunt: non a priuatis.
- A** editimus cum. a. diphthongo scribitur: & cum. m. ante us scribitur: uerbum quoq; latinum est teste Gellio libro. xii. noctium aedificiarum: & uidetur ea forma dictum qua finitum⁹ & legitimum. Et is dicitur qui aedib⁹ praest: sicut claustritimus a Prothesilao dictus est qui claustris ianuā praest. Vnde in exemplaribus fidelissimis. M. Tullii in Verrem scriptum se inuenisse dixit Gellius aeditimi: custodeq; mature sentiunt: licet in uulgaribus libris aeditui comperiri dicat. Et inde uerbum aeditimor Pomponius in atelliana: Qui postquā tibi appareo atq; aeditimor in templo tuo.
- A** edituente: Lucretius teste Gellio libro. xii. in carmine suo p aedituis appellat. q illis curādis praepositi erant q; a priuatis. Vnde Pomponius iurifconsultus de origine iuris inquit: Aediles duo ex plebe constituti sunt q edibus praesent: in quibus oia sita sua plebs deferebat: & ab eo deriuata eodē modo scribunt: ut aeditas: aeditius: & similia.
- A** edifico & aedificium simili modo scribuntur.
- A** eger cum a diphthongo scribitur: & ab ago uerbo cata antiphraim deduci perhibet: eo quod aegro sit actione uacare. Vel potius ab eo quod acius agit ex infirmitate. Quin & ab eo descendencia simili modo scribunt: ut aegrotus aegrotus aegritudo.
- A** edepol cum a diphthongo scribit: & aduerbiū est iurandi: quasi per aedem Pollucis.
- A** egi cum a diphthongo scribit: & est praeteritum ab ago formatum.
- A** emulor cum a diphthongo scribit: & ab amo oriri: ac ab eo primā uocale diphthongi trahere perhibet: quod sane iure factū uidetur. quū pro amare ponit: Sed cum pro inuideo uel sequor poni dicitur: cata antiphraim ab amo deriuatur.
- A** ene⁹ cū a diphthongo in prima scribit: & ab aere trahitur: de quo in sua dictione uidebitur.
- A** enum diphthongū similiter exigere posse uidet: quia ab aere modo cōsimili deriuat. S3 diuisis litteris semper a nostris poetis & tota pferit: Horati⁹. Sub nocte gelidā lignis calefactat aenum. Naq; uas est aereum in quo aqua calefieri seu bulire dicit. Virgilius libro georgicorū secūdo: Aut foliis undam tepidi despumant aheni. Quod Gellius p interpositam aspirationē uidelicet aheni a Virgilio emendatū fuisse refert: ut in sequentibus uidebimus: cum de media aspiratione uidebimus.
- A** equus. i. iustus & planus cū a diphthongo scribit: & ut qdem perhibet ab aquae similitudine tractū fuit: eo q elementū illd supra caetera aequā habere superficie uideat. Vnde aegtas aequalitas & aequo aequas uerbū atq; ab eo composita cum diphthongo scribuntur: ut aequiparo: aequiualeo: & similia. At equus quod animal est absq; dubio sine diphthongo prorsus scribitur.
- A** equor cū a diphthongo scribit: & modo cōsimili ab aqua originē ducit: sed teste Varrone ppterca p a diphthongū notat: quod equā habet superficie. Vnde dicimus aequora capi: & aequora ponti.
- A** equinoctium cum diphthongo a scribit: quia ex aequalitate noctium dicitur.
- A** ero aeras uerbum cū a diphthongo scribitur. & ab obliquis ei⁹ nois: quod est as aeris descendit. Vnde etiā ē aliud uerbum subaro subaras: quod simili modo cum. a. diphthongo scribit. Persius in satyra Vatribus hic mos est inquit. Nequa subarato mendosum tinneat aurum.
- A** erarium cū. a. diphthongo scribit: & est aeris repositoriū: hoc est nummōrū simulq; rerum preciosarū atq; opū. de quo late in dictōe roma uidebim⁹. Et inde ararii tribunū q teste Festo a tribuēdo aeri sūt appellati.
- A** eripies licet ab eo quod est aer & pes componat: a Virgilio tamē illud. a. & illud. e. in diphthongum coniu guntur: cum ait libro aeneidos. Fixerit eripidem ceruā: licet aut erymanthi.
- A** es aeris cū. a. diphthongo scribit: quod. M. Varro ab esse: alii ab auri similitudine dictū putat. Nōnulli a graeco etiā: quod ē terra. Sed a quouis horū oriat: liquet quod ab eo primā uocalē diphthongi contraxit.
- A** estas & aestus: aestiuusq; & uerbū aestuo cū. a. diphthongo scribunt: & ab areo ueniūt: a quo primā diphthongi uocalē assūmūt. Accipit tamē aliquādo aestas p uere: ut Virg. li. georgicorū. iii. Incipiens stabulis edico i mollibus herbas carpere oues. dum mox frōdosa reducit aestas. Sane aestus: quia cōmotionem quandā idu cit factum fuit: ut etiam cōmotionem quandam aquarum designaret.
- A** esculus cū. a. diphthongo scribit: arbor ē glādifera cui⁹ fructu cū in primā aetate hoies uescerēt: ab edo quod est comedo: licet sine diphthongo primā heat & breuē deducit: ut supra uidim⁹ in dictione aedes.
- A** etas aeternus & aeternitas cum. a. diphthongo scribuntur: & oriri ab aetū Apulegius grammaticus attestat:

vii. naturalis historia: Qui primus in ea familia sic dictus est ex caelo utero sic tractus fuit. Itaq; caelus caesura caesarianus caesareus caelones & similia: cum .æ. diphthongo scribuntur. Sane teste eodē Plini. & in eodē li. animi uigore praestantissimus. C. Caesar dictator fuit. Et ut pergit nec uirtutē constantiaq; nunc cōmemoro: nec sublimitatē omniū capacē: quae caelo continent: sed propriū uigorē: celeritatēq; quodam igne uolucrē: scribere & legere simul dictare: audire solitū accepimus. Epistolas uero tantarū rerum quaternas librarus dictare: aut si nihil aliud ageret septenas dictare. Idem signis collatis quinquages dimicauit. Nam praeter ciuiles uictorias undecies centū & nonaginta milia hominū occisa procelus ab eo non equidem in gloria posueri tanta etiā coacta humani generis iniuriā quod ita esse cōfessus ipse est bellog; ciuiliū stragē nō p̄dēdo.

Cater caetera caeterū cū .æ. diphthongo scribi cōsueuerūt: & ab alter altera alterū deduci quidā putāt. Alii uero sine diphthongo scribi uolūt: & a graeco trahi asserūt: quod est ἕτερον ἕτερα ἕτερον: in quib⁹ cū apud antiquos graecos aspiratio in uersu scriberet quae similitudinē nostri cōtinet: putauerūt quidā. c. nostrū esse & caeter caetera caeterum traduxerūt: uel ut alii dicunt secundum litteraturā grācam in masculino caeterus: quod in usu non est.

Cameus cū .æ. diphthōgo a multis scribit: & claritate mētis dictū phibēt: ab aliis uero q̄si cali mēs iterptat.

Cenum cum .æ. diphthongo ex deriuatione Prisciani scribitur: quia a uerbo κοινῶ quod est inuino trahitur: ut supra uidimus cum de syllabis in .b. tractarem.

Cœpi uerbum defectiuū: uel ut alii dicunt praeteritū huius uerbi cœpio: quod iam non nisi in praeterito est in usu: & p̄ principio & i cœpi capis: cū .œ. diphthōgo scribit. Sane futurū tēpus teste Festo ptulit Cato cū inquit: Cœpiam seditiosa uerba loqui. Et p̄git Festus inuenit quoq; apud maiores & infinitiui modi cœpere.

Facundus cum .æ. diphthongo scribendum dicunt: & a facio originem duci uolunt eo q̄ faciat fructū. Alii tunc tantum diphthongum scribendam asserunt: cum de sensibilibus dicitur. Cum uero ad insensibilia fertur: differentiae causa carere diphthongo.

Fax cum .æ. diphthongo auctore Prisciano scribitur: quod ideo fit teste Apulegio grammatico: ut in datiuo dissideat a praeterito uerbi facio: quod sine diphthongo scribi feci.

Fraegi praeteritum deductum a frango: cum .æ. diphthongo scribitur.

Fraetis pro sustentatus cum .æ. diphthongo scribi dixit Apulegius ut in obliquis differat a freto: quod mare designat.

Fraetum cum .æ. diphthongo scribitur: & a frangendo equorū ut aliorū animalū ora deducitur.

Fraesus cum .æ. diphthongo sequente unico .f. scribitur: a frangendo similiter dictum uolunt quasi fract⁹ sit: unde faba fraesa. i. fracta.

Fraelix cum .œ. diphthongo scribitur: & ut quidam putant a foenus deducitur: conuersione .n. in .l. quasi beatus: hoc est diues & foenore plenus qui foelix esse dicatur. Vt uero in antiquis inscriptionibus p̄speximus semper sine diphthongo scribitur.

Fraedo cū .œ. diphthongo scribitur. & ut quidā putant ex foras & edo: quod est manifesto compositum & in diphthongū redactū fuit eo q̄ omnia foeda siue animi siue corporis foras edāt. unde apte Virgilius in .vii. aeneidos: Impulerat ferro argolicas foedare latebras. q̄uis Serui placere exponat: ego foras dare. i. aperire interpretaret & manifestare. Rursus & foedū Serui ipse aliquādo crudele dixit apud Virgiliū & Salustiuū significare. Non turpe sanguine foedantē quos ipse sacrauerat ignes. & Salusti⁹ foedi oculi: quod ego ex secundaria quādā significatōe posse fieri: ut in multis aliis non cōtenderi. ea enim quae crudelia & nefaria sunt ipsa crudelitate foeda & maculosa dici possunt: ut miro epitheto in quarto carminum expressit Horatius: Mos & lex maculosum edomuit nefas: ubi aerō exponit: quia ex nefariis rebus macula nascit. i. foedatōes.

Fraedus cum .œ. diphthongo etiam in alio significato a superiori scribitur: sed quia longam primam habet: & a uerbo ferio quod habet primam breuem deducit: scripserunt auctores nostri foed⁹ cū .œ. diphthongo. Idq; ex primo foedere factum est. quo teste Liuiio libro .i. ab urbe: Vetusior foederis memoria non est. Nam tuncq; porcū cum hoc carmine: ut idem rettulit scrierunt. Iuppiter audi Sine dolo malo: utiq; ea hic hodie rectissima intellecta sunt: illis legibus si prior populus romanus defecerit publico consilio dolo malo tu illo die Iuppiter populum romanum sic ferito. Vt ego hunc porcū hic hodie feriam tantomagis ferito: quantomagis potes pollesq;. Id ubi dixit porcū saxo silice percussit. Vnde Virgilius in octauo aeneidos: Stabant & caesa firmabant foedera porca. Et magis cum diphthongo .œ. q̄ .æ. scribi placuit: ne a facio deductum putaretur.

Fraemina cum .œ. diphthongo ab antiquis nostris semper scriptum comperi: deduciturq; a uerbo foeto foetas. i. pario paris uel genero generas: quod sim iliter cum .œ. diphthongo: ut infra uidebimus scribitur. Reperitur etiam in plurali foemina generis neutri: cuius nominatiuus singularis foemen in usu nō est: & significat partē illam inferiorē coxae molliorēq; quae retro habet cum anteriorē femera absq; diphthongo dicit. Liuius li. xxii. Quosdā lingt & iacētes uiuos, succifos foeminib⁹ poplitibusq; inuenerūt: a quo cōficiē nomē foeminalia. i. femoralia. Nam utrūq; p̄ braechis scriptū cōperi. At coxa pars supra femora dicit uertebrūq; ipsum. quod quotiens uiciatū est: aut os illud quod in uerebro uoluit fractū: coxa uiciata fractaue dicit.

& per sincopam dicitur ætas quasi æuitas.

Aeuum cum. æ. scribi in dictionibus græcis ostendimus: atq; teste Apulegio ab *ἄωω* latini traxerunt. u. quoq; interiectantes hiatus causa.

Amœnus cum. æ. diphthongo in penultima scribitur: & teste festo ab amando deducitur. Vnde amœna inquit loca sunt quæ ad se amanda alliciant. Seruius uero ab a quod est sine: & mœnio quod est munio: & fructu; capio: qui locus est iucundus: & sine fructus captione.

Arcæra cum. æ. diphthongo scribitur: & ab arca deduci uidetur. Nam lex erat. xii. tabularū in hæc uerba: Si in ius uocat: si morbus æuitasue uitium extitit qui in ius uocabit iumentum dato: si uolet arcæram sternito Et subdit Gellius libro. xx. noctium actiarum: lumentum quoq; non id solum significat quod nunc dicitur: sed uestibulum etiam quod adiunctis pecoribus trahebatur ueteres nostri iumentu; a iungendo dixerunt: arcæra autem uocabatur plostrum tectum undiq; & munitum: quasi arca quædam magna uestimentis instrata: qua nimis ægri aut senes portari cubantes solebant.

Bælua cum. æ. diphthongo scribitur: & ut quidam ferunt a uasitate: alii a ualentia: alii a balatu deriuatū existimant: itaq; a quocunq; sit a principali primam uocalem traxit.

Bæsus cum. æ. diphthongo scribitur: & a blætero natū ferūt: de quo supra in dictione blæterare diximus.

Cæuis cum. æ. diphthongo in prima scribitur: dicitur quasi captus oculis: uel ut alii uolunt quasi carens luce: atq; ideo per. æ. diphthongum notatur.

Cædo p. incido quod in præterito facit cecidi p. æ. diphthongū in præsentī scribitur ut a cædo alio uerbo differat: quod est locum do. & in præterito facit cessi: & licet teste Prisciano lib. i. diphthongus in præsentī uerbo posita: nunq; in præterito cōmutet. ut hæreo hæsi: audio audiui: mœnio mœniui. excipit cædo quod in præterito absq; diphthongo facit cecidi: & ipsa. e. corripit atq; penultimā pducit: ut in sequētib; uidebim;. Sane cædo quod ponit p. dic quod absq; diphthongo scribitur & primā habz breuē Iuena. i. satyra: Credo pudiciā: post minor ē credas aliā: cædo si breui parui Sortita ē lateris spaciū breuiorq; uidet Virgic pigmea.

Cælo pro sculpo quidam latinum esse uolunt & cum. æ. diphthongo scribi ut differat a celo quod est abscondo: & sine diphthongo scribitur. Alii uero a græco quod est κοίλον: & significat contaum deriuari uolunt: quia scilicet id necessario in sculptura exigitur: & ob id cum. æ. diphthongo scribi uolunt: ut supra uideimus in dictione celum cum. æ. diphthongo.

Cælum similiter cum. æ. diphthongo plures scribūt: & dictū aiūt eo qd sit cælātū. i. syderib; sculptum. Varro autem de lingua latina scribit cælū dictū a cauo: quod si a græco quod est κοίλον intelligere uoluit: cū. æ. diphthongo scribi debet. Sinuero a latino uerbo cū. æ. diphthongo scribendū est.

Cælus cum. æ. diphthongo scribitur: & a cælo dictū asserūt. i. altus & sublimis.

Cælebs cum. æ. diphthongo scribitur: & is est teste Prisciano qui cælestē uitam ducit: ubi. b. p. u. cōsonante in ultima apponi dicit: quia. u. cōsonās ante aliā cōsonantē locari nō pōt. Simili modo Fest; cælibē inqt dictū existimāt: quod cælo dignā uitā agat: in quo sane hi nō significationē exp̄ssisse uident: sed etymologiā eo mōdo quo apud Quilianū. li. i. de institutōe oratoria ingeniose inqt uisus ē Caninius cælibes dicere ueluti cælibes qd onere grauissimo uacāt: idq; græco argumēto innuit in *θεοῦς* enī eandē cām dici affirmat. Nec cedit modest; inuētōe. Nā qa cælo Saturn; gēitalia abscederit hoc noīe appellatos q uxore careāt ait. Itaq; ut ex auctorib; cōcapim; cælebs tam ē q caruit semp uxore: q; qui tūc caret. Vnde cælibat; Plaut; in cassina: Sed uirū nūc te cælebē esse magis liberū an maritū seruū atate degere. Idē in mercatore: Si quē inqt scribimus seu maritū seu herele adeo cælibē scortarier. Horati; epistola. i. Nil ait esse pri; meli; nil cælibe uita. Si nō ē iurat bene solis esse maritis. Suetoni; in Galbæ uita: Verū amissa uxore Lepida duobusq; ex ea liberis mansit in cælibatu: neq; sollicitari ulla cōditōe ampli; potuit: ne Agrippinæ qdē uiduitate morte Domitii: quæ maritū quoq; adhuc needū cælibē Galbā adeo oib; sollicitauerit modis. Itē in Claudii uita: Confirmauitq; p cōcione apud prætorianos quoniā sibi matrimonia male cederēt: pmāsurū se in cælibatu: ex qb; oibus & q; plurimis exēplis cōstat cælibē & maritū relatiua esse: ut apud Quilianū: nam clarus an obscurus magistratus an priuatus: ciuis an peregrinus: liber an seruus: maritus an cælebs: parēs liberorū an orbis sit.

Cæpe cum. æ. diphthongo scribitur: & a capitis magnitudine ductum dicitur. Vnde primā uocalē diphthongi teste Apulegio assumpsit.

Cæpi præteritum eius uerbi quod est capio cum. æ. diphthongo scribitur: quin & alia ab eodē præterito descendētia uel cōposita: ut captus: inceptus: deceptus: præceptor: & similia: quæ a præsentī eius uerbi primam diphthongi assumunt. At cœpi cum. æ. diphthongo a cæpio uerbo formant: quod apud antiquos erat in usu: & incipio designabat.

Cæra cum. æ. diphthongo a nostris scribi consueuit qd; græcum sit: & secundū græcam orthographiā absq; diphthongo scribi debeat: ut supra in dictione æthica late uideimus. Alii uero latinū putant: & a careo deduci uolunt: eo qd melli careat p̄fusione: & ob hoc cū diphthongo scriptitari asserūt.

Cæfaries cum. æ. diphthongo scribitur: & a creba cæfione deducitur.

Cæsar cum. æ. diphthongo scribitur: & a cædo uerbo deducitur: hoc est cæsa matris aluo. Nam teste Plini. li.

Fœtus cum œ. diphthongo scribitur: & a fundo quod euz. o. fundo apud antiquos dicebatur: nomē assum-
psisse perhibent. Nam proprie proventus est ex naturali terræ fructu. Postea uero ad usurā traslatū: quasi
pecunia per se fructū pducatur: sicut terra. ut lucanus: Hinc usura uorax auidūq; in tpe fœnus. At. M. Varro
teste Gellio li. xvi. Noctū atticage a foetu ductū putauit: & quasi a foetura quadā pecuniæ parturientis atq;
increscētis. Et inde fœenerator atq; fœenero uerbū: quæ eodē modo scribunt & sub eisdem significatiōibus.
Horatius in epodo: Hec ubi locutus fœenerator alius Omnem redegit idibus pecuniam: Querit calendis
ponere. Et dicim⁹ fœenero tibi: sicut mutuo tibi. unde qui fœenerat: pecuniam dat ad usuram: Qui uero fœe-
neratur: pecuniam ad usuram accipit: sicut qui mutuatur: pecuniam mutuo accipit.

Fœnum cum œ. diphthongo scribitur: a fœnus deducitur: cū nil aliud sine aliqua cura tantū fœn⁹ præbeat.

Fœtus cum œ. diphthongo scribitur: dicitur id uiuum quod ex mulieribus uel pecoribus nascit: & a foueo
uerbo descendit. Inde etiam foetura. i. genitura: quæ p toto animalū puentu poni consueuit. Virgilius in
bucolicis: Si foetura gregem suppleuerit aureus esto. Vnde foeto foetas uerbum pro eo quod est gigno &
pario deductum est. Et inde foeta uocatur: tam quæ pregnantis est q̄ quæ peperit. Virgilius in Tytiro: Non
insueta graues tentabunt pabula foetas. Idem in. viii. aeneidos: Fecerat & uiridi foetā mauortis in antro, pe-
buisse lupā. Iuuenalis in satyra: Plurima sunt fuscine. Patrem ipsuz turbamq; casæ: qua foeta iacebat Vxor:
& infantes ludebant quattuor unus Vernula tres domini.

Gæsa per. æ. diphthongum & unicum. f. scribitur: genus est iaculi.

Græcus cum. æ. diphthongo & omnia ab eo descendencia scribuntur. De qua dictione cū suis deriuatis: quia
græca est: in sequentibus late uidebimus.

Hæc cum. æ. diphthongo a nostris scribitur: & ut quidam existimant a græco huiusmodi dictio ortū habuit.
Nam ubi nos hac dictione utimur: illi. ð. aspiratum scribunt: quare per adiectionē. c. & conuersionem ipsi⁹
ð. græce litteræ: quæ apud illos semper produciuntur. e. nostrum quod ut cognoscat semper produciunt diph-
thongum appoñere: ut in nonnullis aliis dictionibus quandoq; fieri diximus. Alii uero non ab. ð. græco:
sed ab hic masculino formari existimant per conuersionē scilicet. i. breuis in. e. breuem. Vnde nec diphthon-
gari illam uolunt: cui sententiæ Priscianus assentiri uidetur dicens absq; omni exceptōe pnomina in. c. defi-
nentia breuiari. Quod uero apud auctores interdū reperiunt pducta: hanc asserit esse causā q̄ cū gemina
to. c. scribebant. Sed quia nescio quo pacto id fieri potuisset: ideo nō placet: cū semp hac longa inueniat.

Hæ nominatiuus pluralis cum. æ. diphthongo scribitur: & a græco transfertur apud quos ð. euz aspiratione &
diphthongo similiter scribitur: quā nos in æ. nostrā semp cōuertere cōsueuimus: ut supra ostendimus.

Hædus teste Varrone de origine linguæ latinæ quibusdam placuit per æ diphthonguz scribi: ut a uerbo edo
in quibusdam suis casibus discreparet. Aliis uero uisum esse ait: ut aspiratiōis nota hanc differentiā faceret.
Et ob id maxime q̄ sabini a quibus romani hoc nomen habuerunt fedus absq; diphthongo dicebant. Cer-
tumq; esse ait romanos ipsum. f. sabinorum in aspirationem solitos fuisse conuertere. Nam ubi sabini fire⁹
romani hircus: ubi illi uesere romani uehere protulere. de quo late supra uidimus: cum de aspiratione & f.
littera atq; u. tractauimus. Varroni uero ad uberiorem differentiā magis placet per aspirationis notam:
& per. æ. diphthongum hædum annotare.

Hæreo cum aspiratiōe principii & æ diphthongo in prima scribitur: & ppter ea aspirari placuit & diphthon-
gari: quoniam in secūda persona singulari præsentis imperatiui modi uidelicet hære neq; sola diphthogus
neq; sola aspiratiō sufficere poterat ad differentiā: tum propter ablatiuum eius nominis æs æris: quod facit
ab hoc ære cum diphthongo & sine aspiratione: tum ppter uocatiuum alterius nominis herus heri quod
facit o here cum aspiratiōe scilicet & absq; diphthongo. Significat enim hære nonnunq; dubitare & hæsitā-
re. Iuuenalis in satyra: Credo pudicitia: Dic Quintiliane colorem hæremus. i. dubitamus.

Hæres cū æ diphthongo scribitur: & ab hæreo ut omnes phibent deriuat eo q̄ alteri bona hære dicant.

Hærito cum æ diphthongo scribitur: & ab hæreo descendit.

Iaci cum æ diphthongo scribitur: & est præteritū deductū a iacio: unde primā diphthongi accepit.

Lætus cū æ diphthongo scribitur: & dicitur teste Varrone a latitudine mētis: quā scz ex suo aspectu efficit. Nam
pprie aiata dicunt læta quādo sensibus dilatant. Sed quia sic natura comparatū est: ut quæ bona corporis
habitudine sunt alacriora: quæ uero debili tristiora sint: factum est ut lætas uocemus oues: lætos greges: &
læta armenta: quæ piguedine & meliori corporis habitudine conspiciunt. Homines uero quia rōnales ex
meliori mētis habitudine ex qua alioge sensuū dilatio cōsequit: lætos dicim⁹: & nō meliori corpis dispo-
sitōe. Inanimata uero læta dicim⁹ quæ aspectu hoies ipsos lætificāt: unde lætas segetes: lætas uites: lætas ar-
bores: & læta oliueta sapissime poetæ dicunt: quia ex eorum aspectu nos lætos faciunt: uel q̄ ipsa læta uidē-
tur: & est metaphora rei animatæ ad inanimatam: qua frequenter utitur poetæ.

Lætamen cum æ diphthongo scribitur: & a lætus descendit: quia facit lætas segetes: nonnulli dicunt uulgo
sic quōq; dici: sed latine limus.

Lædo cum æ diphthongo scribitur: quam teste Prisciano in. viii. etiam in præterito conseruat: & utputo in
supino & descendentibus.

Mæreo cū.æ.diphthongo scribitur: & primam diphthongi uocalem a mæreo unde deducitur assumere dixit Apuleius. Nam teste Varrone: mæreo dicitur eo quod corpus etiā macescere facit. Alii uero diphthogari dixerūt ut a mæreo uerbo differat: quod facit præteritū merui. Virgilius: Equidē merui neque deprecor: & a mercede descendit: unde & dignus esse designat. ut Iuuenalis: Pone cruce seruo: meruit quo crimine seruus Supplicium. Significat etiā idem quod milito. Lucanus: Aere merent paruo. Et sic dicimus Sertoriū diu meruisse. & Statius in.iiii.thebaidos: Non hi tibi solū ampliare merent. cuius passiuū apud antiquos erat mercor si militer absque diphthongo: quod sane a posteris in frequentiori usu deponēs habet. Sane a mæreo quod cuius diphthongo scribitur: & facit in præterito mæstus sum uel fui: fit impersonale mæret cū significato. s. sui uerbi. A mæreo uero sine diphthongo fit similiter aliud impersonale meret. quod teste Seruio super quartum æneidos: simili modo militiam significat.

Mæror cum.æ.diphthongo scribitur: & a mæreo uerbo deducitur: significatque tristitiam.

Mœnia cū.œ.diphthongo scribitur: & dicuntur quasi munia. cuius orthographiæ causam dixit Seruius in decimū æneidos: quia ubi nos. u. habemus: græci. ou. diphthogū habet. quare putauerūt antiqui nos etiā pro eadē littera. u. diphthogū aliquaz posse apponere. Et licet nō eadē posuerint: hanc tamē quæ est. œ. ponere cogitauerūt: inde mœnia pro munia dixerunt: pœnio pro punio. quod uerbū ut ait Seruius a pœna uenit: hinc & pœnica regna uides cū.œ. scribendū dixit. Similiter mœrus cū.œ. diphthongo apud antiquos fuisse dicit: quod apud nostros murus dicitur. Idque Virgiliū in. x. æneidos obseruasse uoluit cū ait: Quin intra portas atque ipsis prælia miscet Aggeribus mœrorū. uidelicet cum.œ. diphthongo antiquorū more pro eo quod dicimus murorū. Sane mœnia ipsa: & pro muris accipi solent: & pro ædificiis ipsius urbis. Nam murus quidē urbis est lapideus ambitus: qui græce in neutro το τεῖχος dicitur. Nec urbis solū sed munitionū castrorūque & similitū. At uero domorum paries magis dicitur: qui græce in masculino ὀ τοῖχος nuncupatur.

Næ pro utique & certe cum.æ.diphthongo scribitur: sed quia græca dictio est & specialem exigit difficultatē: de ea plene inter græcas dictiones tractabimus.

Nænia cū.æ.diphthongo scribitur: & a nanus ut quidā putant deducitur. Nanos enim ueteres partos dicebant. Unde nœnia friuola & inania aliq̄ dicuntur qualia. s. parui ac titare solēt. quidā autē nœnia ab inani præceptionē primæ uocalis asserunt deriuatum. Quintilianus uero in septimo de institutione oratoria: Tertiū inquit est diuersus translationis modus: cum res communis pluribus in uno aliquo habet nomen eximium: ut carnē funebre proprie nœnia dicitur: de hoc in dictione epodium clare uidebimus.

Obscœnū ut supra uidim⁹ cū de syllabis desinentibus in. b. tractauim⁹: cum.œ. diphthongo scribitur. Idque sentit Priscian⁹: quod cōpositū dixit ex obs & cœnū. Varro autē libro sexto de lingua latina cū.æ. diphthongo scribendū dixit: & ex ob & scœna cōponi uoluit: quasi ob scœnā talia quæ obscœna dicuntur perpetrentur.

Pægi cum.æ.diphthongo scribitur: præteritum est Quintiliano teste in primo a pago antiquissimo uerbo de ductum. unde ipsum a diphthongi assumpsit.

Pæbs cū.æ.diphthongo scribitur: sic enī in antiquissimis inscriptōibus cōperi: & id iure fieri ab aliquibus probat. quia a plasion quod pluralitatē significat deducitur: ac ob id primā diphthongi litteraz ab illo assumere uolunt: quæ tamē dictio non nisi in cōpositōe apud græcos est in usu: ut polyplasion diplasion & similia. Nec solū declinatur pæbs pæbis: sed etiā teste Prisciano in libello de nomine pæbes pæbei quæ declinatōis.

Pærus cū.æ.diphthongo scribi dixit Apuleius: & a παῖρος per conuersionem. e. producta in.æ. diphthongum deductum dixit. Nec tamen est in usu.

Pæra cum.æ.diphthongo scribitur: & a πῆρι græco traduci nonnulli affirmant. Unde omnia quæ ab ea præpositione deriuantur uel componuntur: cum.æ.diphthongo scribuntur. Deriuantur quidem ut præter: componuntur uero ut præses: prælatus: præfectus: præsum: & similia. & similiter omnia quæ præ longa in principio scribuntur: si diligenter inuestigetur a præ cū.æ.diphthongo ducunt. excipiunt præcor: præces: & præciū: quæ & si cum præ præpositione præposita uideantur: absque compositione tamē sunt: & absque diphthongo: quin & primaz breuiem habent. Virgilius libro.iii.æneidos: Hortatur pater ire mari ueniamque præcari. Idem in eodem libro: Sed uotis precibusque iubent exposcere pacem. Sane præpositio præ cum uerbo iuncta nonnunquam eandem pene significationem cum suo simplici detinet: ut præcludo: præcido: præmorior: præcingo: idem sunt quod cludo: cædo siue incido: morior: cingo.

Pæbeo quod significat trado: ex præ & habeo cōpositum est. Nam is qui aliquid præbet: id præhabere ratione dicitur. Nisi enim id quoquo modo præhaberet: alteri præbere nequiret.

Pæcox cum.æ. diphthongo scribitur: fructus dicitur sapissime præter morem cæterorum coctus: siue ante cæteros. unde ficus & uua præcoces dicuntur. Quidam uero non præcox: sed præcoquus præcoqua præcoquū declinant: ut Martialis: Vilia maternis fueram⁹ præcoqua ramis. Nunc in adoptiuis pfica cara sum⁹.

Pæco cum.æ.diphthongo scribitur: & quasi præcino intelligitur. nam componitur ex præ & cano.

Pæcipio cum.æ.diphthongo scribitur: cōponitur ex præ & capio: & significat præcepta tradere: quod est tum magistrorū tum magistratū: eodē modo descendētia scribunt.

Pærada cū.æ.diphthongo scribitur. Nam cōponi dicitur ex præ quod est ante & datū quasi ante datū sit: hoc est quod

ante dationem possidentis ui rapimus: Varro uero scribit prædam a pariendo dictam: quasi paridam.

P rædium cum æ diphthongo scribitur: ut uidimus in dictione agricola: & a præda deducitur. eo q̄ capti ab hostibus agri militibus antiquitus distribui consueuerant.

P rædo cum æ diphthongo scribitur: & eodem modo componitur.

P rælum cum æ diphthongo scribitur. Nā cōponitur ex præ & luo: eo q̄ humore fluenti præluat. i. madefiat.

P rælum cum æ diphthongo scribitur: & ut quidam ferunt a prælo deduci phibet: quia sicut in prælo humor uuarū uel oliuarum: ita in prælio sanguis hominum funditur.

P ræparo cum æ diphthongo scribitur: & componit a præ quod est ante & paro quasi ante paro: quæ utilia mihi fore credo. Cicero officiorū libro. ii. facile totius cursum uitæ uidet: ad eaq̄ degendam præparat res necessarias: ut pastum ut latibula & alia generis huiusmodi.

P ræripio cum æ diphthongo scribitur: & licet componat ex præ & rapio: illa tamen præpositio præ antecessorem temporis pprie non declarat. Nam is qui alteri præripit in suos usus capit. Cicero pro Galba: Demosthenes tibi præripuit: ne esses primus orator: tu illi ne solus. Vnde ob hoc ab eripio differt q̄ qui alteri aliquid eripit. potest uel non in suos usus capere. Ut eripuit illi uitam. Nonnunq̄ etia; præripio ablatiuū cum præpositione a uel ab postulat cum qua uerbum eripuit aliquando cōiungitur. Verum in uoce passiuua nonnunq̄ ante capere designat: ut Plinius nepos de uiris illustribus. Immatura inquit morte præreptus non potuit præstare quales promiserat regez: hoc est imatura morte præuentus.

P ras cum æ diphthongo scribitur: & teste Varrone a præstando fidem dicitur: id est fideiussor: & facit in genitiuo huius prædis.

P raputiū cū æ diphthongo scribitur. Et dicitur inde quod mēbris pudendis siue putentibus præemineat.

P ræideo cum æ diphthongo scribitur: cōponiturq̄ a præ & sedeo: ut Suetonius de Tiberio: præsedet actiācis ludis: hoc est etiā præfuit. Sane præsidere proprie ē ad opem præstandā præesse. Cicero p̄ Silla. Vos dii & patrii penates qui huic urbi atq̄ imperio præsidetis. Quintilianus li. x. de institutiōe oratoria de Homero loquens ait: Nam & beniuolū auditorē inuocatione dearu; quas præsidere uatibus creditur est: & intētuz p̄posita rerum magnitudine & docilem summa celeriter comprehensa facit.

P ræses cum æ diphthongo scribitur: & a præside dicitur: ut a desideo deses a resideo reses: is dicitur: Vulpiano teste: qui maius in puincia imperium habet omnibus post principem. Dicitur etia; præses auxiliator: ut Liuius libro. vi. ab urbe: Dii deaq̄ qui capitoliu; incolitis sicine uestrum militem ac præsidem finitis uexari ab inimicis: præsidem dixit p̄ auxiliatore ac defensore.

P ræsidium cum æ diphthongo scribitur: a præsidere cum opem præstare denotet deduciturq̄: estq̄ auxiliū principale. Nam subsidium id dicitur quod in auxilium successit: unde & milites qui ad tutelam oppidi castelli si miliūq̄ collocati sunt: præsidium uocant: ut impositum est præsidium Caietæ.

P ræful cum æ diphthongo scribitur: & a præfaliendo deriuatur. Sane is antiquitus dicebat: qui primus erat inter salios. i. Martis sacerdotes romæ dūtaxat a saliendo dictos in portandis. f. ancylibus: ut supra in dictione ancyle uidimus: & ita a præfilio: hoc est ante alios salio dictum putant.

P ræsto cum æ diphthongo scribitur: & componit ex præ & sto: & idē est quod adsum. Nec alteri uero uerbo cohereret: nisi uerbo substantiuo: & huic simplici: ut præsto sum uel fui. Nam præsto adsum magis poeticuz est: significat autē tria præcise ut uerbum adsum. primū quidē est præsens sum Cicero in Bruto. Quibusdā quidem causis tu etiā Brute præsto fuisti. secundum uero significatum est præsidio esse. Cicero p̄ Murena Ius ciuile didicit: multum uigilauit: laborauit: præsto multis fuit. Et p̄ eodem: Tu interea romæ scilicet pro amicis præsto fuisti. tertium autem significatum est aduenire siue comparere. Cicero ad Hieronymum: Hirundines astiuo tempore præsto sunt: hyeme pulsæ recedunt.

P rator cū æ diphthongo scribitur: a præuindo nomen accepit: & dicitur prator quasi prator.

P cæna cum æ diphthongo scribitur: sed ut in sequentibus ostendem⁹ græcum est: a quo teste Seruio in. x. aneidōs pœnicus pœnica pœnicum descendit cum æ diphthongo scribitur: at penitus aduerbiuz prorsus absq̄ diphthongo scribitur: cum eius prima breuis sit.

P cœnitet cum æ diphthongo scribitur: & a pœnio teste Seruio in. x. aneidōs descendit: quod ut ait apud antiquos cum æ diphthongo scribitur.

P omœriū euz æ diphthongo in antepenultima scribitur: Cuius uim uerbi teste Liuiō li. i. Solam intuentes post mœniū interpretantur esse: & pergit idem Liuius: Est autē circa murum locus: quē in condendis urbibus quōdam hetrusci: qua murum ducturi erant certis circa terminis in augurato consecrabant. Et hoc spaciū quod neq̄ habitari neq̄ arari fas erat: non magis q̄ post murum esset q̄ q̄ murus post id pomœrium romani appellarunt: hæc ille. Vnde idē sentiens Lucanus ait: Longa per extremos pomœria iungere fines: eius uero orthographiæ rationē uidimus supra in dictione mœnia. At pomariuz non cū æ diphthongo sed cum. a. absq̄ diphthongo in antepenultima scribitur: & a pomis nomen accepit. Et est aut locus consitus pomis: Ut Ouidius in. iiii. metamorphoseos. Id metuens solidis pomaria clauserat atlas Mœnibus. Aut est fructuum pomi repositoriū: aut copia ipsa arborū pomiferarū. Pomœridianum similiter absq̄ diphthongo scribitur.

& a post & meridiē componit: hoc est post meridianum. Vnde ait Quintilianus in.iii.de institutione oratoria: Iſocrateq; iā ſeniore. octauū enī & nonageſimū ipleuit annū pomeridianis ſcholis Ariſtoteles precipere artem oratoriam cepit.

Quæ cum æ diphthongo ſcribit̃: & ut aliq̃ dicunt differentiæ cauſa: ut a que differat cōiunctiōe. Alii uero putant ipſum quæ ab ablatiuo qui & qua per deriuationem trahi: a quo ipſum a diphthōgi accepit: ſ; ut puto nunq̃ nominatiuus ab ablatiuo deſcendit. Quin & ab eo omnia compoſita diphthongañ: ut quæna quædam quæpiam: & ſiqua ſunt alia.

Quæro cum æ diphthongo ſcribit̃: & teſte. M. Varrone: ex quæ & res cōponit̃ proprie enī quærere ē quæ ſit res aliq̃ inueſtigare. Quod ſicuti hæc nō placeat cōpoſitio audiat quæro p̃pterea diphthongandum eſſe: ut paſſiuū eius quæror a deponenti quæror. i. conquæror: qđ ſine diphthōgo ſcribit̃: per diphthōgū differat.

Quæſo cum æ diphthongo ſcribitur: & a quæro deriuat̃: ac diphthongum accipit.

Ræte cum æ diphthongo ſcribitur: & a rapio deſcendit: a quo primam diphthongum accipit.

Ræda cum æ diphthongo a multis ſcribi conſueuit.

Sæculū cum æ diphthongo ſcribit̃: quod ſane abſq; diphthongo poſſe ſcribi uidebat̃: quia a ſequor habēte e breue deducit̃: uel ut Varroni placuit a ſene habente ſimiliter primam breuē deriuatū eſt. Sed q̃a rez pductiſſimā deſignabat. placuit atiqs noſtris ſignificatiōis cā primā ſyllabā pducere: & p̃ diphthōgū id ſignare.

Sædo ſædas primæ cōiugatiōis p̃ æ diphthōgū ſcribit̃: & qđ ſanuꝝ do deſignare ex ſua cōpoſitione uolunt.

Sæpe aduerbiū cū æ diphthōgo ſcribit̃: ut a ſepe ablatiuo differat: qđ ſine diphthōgo hæc ſepes piſ ſcribit̃.

Sæuola teſte Varrone cum æ diphthongo ſcribit̃: & a ſæua. i. ſiniſtra deduci uoluit: eo q̃ quæ ſiniſtra ſunt bona auſpitiā exiſtimantur. et inde ſæuum omen apud antiquos dictum rettulit.

Sæuus cum æ diphthongo ſcribitur.

Tæda cum æ diphthongo ab antiquis noſtris ſcribit̃: & a græco Ταδα quod luminare ſignificat deducitur. unde a primam diphthongi aſſumpſit.

Væ interiectio cum æ diphthongo ſcribitur: ut differat a cōiunctiōe ue. quæ abſq; diphthongo ſcribit̃. Sūt etiam qui dicant eam ab dictione græca ουαι exortam eſſe.

Væneo cuz æ diphthongo teſte Apuleio ſcribitur: ut. ſ. in ſecunda perſona a uenio diſcrepet: quin & a datiuo & ablatiuo eius nominis: quod eſt uena quod ſine diphthongo ſcribitur.

Vænundo a uando eodem teſte cum æ diphthongo ſcribuntur. Quæ a uenum ſupino & do compoſita uoluit: unde a principali diphthongum ſuſcipiunt.

Ræfert. M. Varro quosdā putaffe eas oēs dictiones diphthongari debere: quæ cuz principalib; ſyllabis pducant̃ ab illis dictōibus deriuant̃: quæ in principalib; e. correptā habet: ut uidelicet ipſa diphthōgus inditio eſſet correptionē primitiōis in deriuatis nō obſeruari: ut ſænus a ſex: danus uel denari; a decez: ſæculū a ſequor uel ſæne: ſædes a ſedeo: licz ſedile naturā primitiui ſeruauerit. Virgi. li. æneidos. i. Viuoq; ſedilia ſaxo. Quod & ſi iā in aliis non obſeruet̃: in ſæculo obtinuit rō ut diphthōgetur. Sunt etiā qui demū ob eandem cām diphthōgari uelint: quod a decez prouenire faciūt: eo q̃ ſignificat ad finem & in decem naturalis ſit numeri ſinis. Similiter ſecundū eos deniq; quod eodem modo ad finem ſignificat: & ob eandem cauſam a dænus deriuari uolunt. alii a denuo: nos uero præter ſæculum omnia alia abſq; diphthongo ſcribimus.

Sed reſtat iam grandē illā nobis quæſtionēz euoluere: quæ de haruz diphthongoz æ & æ tēporibus diligentius intimiuſq; diſquirat. Nam ab aliis oibus intacta relictaq; uidet̃: præter q̃ a Prifciano: qui illam pauculis hiſce uerbis uoluit diſſoluere. Itaq; poſtq̃ in primo libro dixerat huiuſmodi diphthōgos breuiari poſſe Immediate ſubdit. Vnde quidem non ſine ratione unū & ſemis ſingulas cas tēpus habere dicunt. Ideoq; ſi ſequatur conſonans: quæ dimidiū tēpus habet omnino pducunt. hæc ille. Qui paululū ſupra oſtendit cōſequente uocali breuiari poſſe. Tū in eadē dictōe: ut Virgi. in. vii. Stipitib; duris agit̃: ſubdibuit præuſtis

Quod Homerus ſimiliter nōnunq; obſeruauit. Tum etiā ſequēte uocali in dictione diuerſa: ut idem lib. iii. In ſule Ionio in magno. Sed illud rariffime. Similiter æ id quoq; & codez modo poſſe pati proſequit̃: ut apđ Aęſchiluz οἷς ῥος αυτας παροῦνοσ λοχοῖε ταισε. Cuius ſane rei rōez hanc noſi pi reddere explicareq; poſſumus. Quoniā longitudo ipſa ſyllabæ: aut quæ tēporis breuitas dicit̃: ex metro ac eius ſcãſione dephendit̃: quæ uirtute ſyllabæz quantitate conſicit̃. Sed cōſtat au & eu eiufmodi eſſe diphthongos: ut ita in metro: quæ admodū etiā extra metruz ſcribant̃ & p̃ferant̃: unde maiorem in ſono uocis p̃nunciationem neceſſario exigunt q̃ æ & æ. quæ tā & ſi ſcribunt̃: non tamē proferunt̃. Nāq; in au & eu ſonus duarū uocaliuꝝ integer in unica tantūmodo ſyllaba cōſeruat̃: & p̃ conſequens utriuſq; illaz uocaliū temp; in metro remanere debet. Et cum ſingula uocalis ſonum ſuuz conſeruat̃: unū neceſſario temp; habeat̃: utraq; illaz diphthongoz. ſ. au & eu: duo tēpora quacunq; ſubſequente littera: ſiue uocali ſiue conſonate obtinebit. At uero æ & æ diphthongi: cum tantūmodo ſcribant̃: neq; ſecundū q̃q; litterā in metro p̃nunciant̃: non neceſſario earū quælibet duo tēpora cōtinebit. Sed tantūmodo conſonate ſequēte: quæ cum teſte Diomede & Prifciano dimidiū tēpus habeat̃: cōuenientiffime cōplebit diphthongi ſonū: quæ unū tempus: & ſemis primitus continebat. Nā neq; unicū tantūmodo tēpus: cū duæ ſint uocales. Nec duo ſimpliciter habere poterit:

eum sono unius dūtaxat litteræ pferatur: habebit ergo unū & semis: cui cuꝫ consonabit altera littera: quæ mediū tēpus fortitur: duo sane tēpora complere habebit: & longā merito diphthongū reddet. Verū si altera uocalis sequatur eum alterā syllabā & alterū sonū: necessario conficiat: priori diphthongo & syllabæ consonare nō poterit. Remanebit ergo diphthogus cū unico tēpore & semis: & per consequēs breuis erit. Nec danū tunc quoq; in uersu pati poterit tēpus: cū uoce unī litteræ diphthongus ipsa pferat. Nāq; i metro ꝑnunciatio magis q̄ scriptura attēditur. Concludimus igitur has duas diphthongos æ & œ in dictionibus dūtaxat latinis naturaliter breues esse: cū naturaliter illæ quæq; unicū & semis tēpus contineat: quod longā syllabā reddere nō potest. Sed longas illas fieri posse discimus: uel ex loco quē in dictione fortūtur: q̄ naturaliter longā syllabā & duos tēporum illā requirit: ut finalis syllaba genitiui & datui numeri singularis: noiatiuiq; & uocatiui numeri pluralis nominū primæ declinationis: uel ex terminatiōe monosyllabæ naturaliter longæ ut præ: uel ex consonātis sequela: quæ defectū soni in medio tēpore cōsonando supplet: uel si in dictionibꝫ græcis etiā non sequēte cōsonante ponatur. Nāq; tunc quoq; longæ reddūtur. alio uero modo: hoc ē in dictionibꝫ latinis sequente uocali minime longari possunt: sed naturā sui tēporis conseruat & breues illas esse constat: ut supra ex intentiōe clarissimoz auctoz una cum Prisciano ostendimꝫ. Sed dubia circa hæc quoq; nōnulla esse uidentur. Quia nō minorē uim duæ uocales: q̄ unica tantū habere uidentur. Sed unica uocalis in unica syllaba duo tēpora sæpe continet: ergo multo magis duæ in unica similiter syllaba omni tēpore cōtinebunt. Amplius & si quælibet consonās dimidiū tempus habet: quæ per se syllabā facere nequit multo magis & uocalis quæq; ipsiꝫ unicū habebit quæ syllabā per seipsas reddere ualet. Si ergo in diphthongo duæ uocales erunt: duo tēpora necessario diphthongus habebit: & sic quoq; nunquā breuis esse poterit. Præterea non minoris uocales potestatis erūt in rōne tēporis q̄ consonātes: immo longæ amplioris: s; duabus consonantibꝫ: aut unā duplici ad uocalē sequentibus fit syllaba lōga: ergo multo magis uocales duæ in unā syllabā coeuntes necessario illā producent. Porro nō alia rōne diphthongus a cecidi præterito abiici dicitur: nisi q̄ eius prima syllaba correpta est: quæ in præsentī longa erat diphthongo: cum diphthongus ipsa breuis esse non possit. Ergo nec ullo pacto breuiari posse uidetur. Quid q̄ Diomedes: Seruius: Donatus: & alii grāmatici omnes uocalē longā diphthogō esse cōmemorant: quomō illam ergo breuiari posse dicemus. Sed hæc quoq; facillime dissoluunt: si ea quæ supra diximus diligenter cōsiderare uelimus. Nā cum tēpus ratione ꝑnunciatiōis in metro magis q̄ in scriptura attendat: si ex duabus uocalibus in eadē syllaba uno tantū sono suo ꝑnuncietur: nihil ipedit syllabā ipsas alia sequente uocali corripisse: cum nō tantū tunc tēporis habere possit: q̄ tū ad ꝑductiōem prorsus requirit: unde & in syllabis naturaliter longis ꝑ alterius uocalis sequentiā idem sæpissime contingit: ut hæc monosyllaba de cum natūraliter longa sit: si cum dictione incipiente a uocali cōponatur: sane ipsa quoq; corripit: ut deinde dehinc dehisco & similes. Virgi. li. aeneidos. v. Infindunt pariter sulcos torūq; dehiscit. Cōuulsum remis rostris stridentibus æquor. Cum ergo dicit nō minore uim duæ uocales habere uidentur q̄ una. Verū id sane est: si sonum suum ambe cōferuent: & si multo magis uocales duæ in unica syllaba sonū suum seruantes: duo tēpora continebunt: q̄ uocalis unica tantū: ut in au & eu manifestum uidebimꝫ. Nāq; syllaba quo ad ꝑductiōnē & correptionē: non ex multiplicatione litteræ attenditur: sed ex sono ꝑ morā & quantitātē facit i metro. Vnde si in eadē syllaba tres consonantes uni uocali anteponan: non minus illa breuis esse poterit: q̄ si unica tantū aut nulla posita esset: ut strophades. Ad id ergo quod subsequēter dicebatur: si quælibet consonans: quæ per se syllabā facere nequit: dimidiū tempus habet: multo magis quæq; uocalis tempus unū habebit: quæ syllabā ex se facit. Dicimus id quoq; uerū esse: quando uocalis ipsa ex se syllabā facit: uel sonum suū in syllaba conseruat. Quod q̄ in diphthongis æ & œ minime fieri uidemus: nō obstat illas uocali subsequente breues fieri posse. Nec id quod tertio loco propositū fuit obstat: cum dicebat non minoris potestatis uocales esse q̄ cōsonantes. Cum diuersa sit ratio quare duæ consonātes: aut una duplex ad uocalē sequētes illam ꝑducunt: & duæ uocales in eadem syllaba coeuntes sequente uocali corripiantur: cum in primo ratio sit nimia soni asperitas: quæ ex cōsonantibꝫ post uocalē in metro exoritur. Alterius uero rō sit temporis breuitas: quæ in pronuntiatiōe eiusmodi diphthongi sequente uocali cōprehenditur. Non etiā id obstat quod subsequēter dicebatur: non alia rōne diphthongū a præterito cecidi abiici nisi q̄ eius prima correpta est: in qua diphthogus stare non pōt. Nam ob id quoq; diphthongus abiicitur: q̄ illa remanēte nullo pacto breuis ipsa diphthongus eo in loco ob consequentiā consonātis haberi potuisset. In quo sane loco breuis syllaba ab auctoribus nostris requisita fuit: unde & si uocalis sequi potuisset remāisset utiq; diphthongus: & breuis fuisset: quare magna cū ratione absq; diphthongo scripta fuit: & non illa qua dicebatur: q̄ diphthongus æ breuis esse non potest: quod falsum esse ostendimus. Nec Diomedes aliiq; grāmatici his quæ diximus contradicūt: cum uerū dicant uocalem longā esse diphthongo. s. sequente cōsonante: ut nos de illorum mente expressimꝫ. Sed iā ad alias græcas dictiones: quæ latine scribuntur redeundū ē. Dico cum. i. latino & c. exili: hoc est absq; aspiratione scribit: fuit foemina babylonia adeo sua forma tumēs q̄ Palladi cōiuciarī non formidauerit. Quare cum se in palæstinorū stagno lauaret: in piscēz cōuerfa est q̄ tentiens filia laqueo se suspendere uoluit: sed miseratōe deoz in colūmbā cōuerfa fuit: ut latius descripsit